

Liberal Perspektif Analiz

Sayı: 2, Ağustos 2016

YENİ ANAYASA ÖNERİSİ İÇİN EKONOMİK VE SOSYAL HÜKÜMLER

Prof. Dr. Güneri Akalın

Liberal Perspektif ANALİZ

Sayı: 2, Ağustos 2016

YENİ ANAYASA ÖNERİSİ İÇİN EKONOMİK VE SOSYAL HÜKÜMLER

Prof. Dr. Güneri Akalın

© Prof. Dr. Güneri Akalın

© Özgürlük Araştırmaları Derneği, 2016

Bu çalışmadaki görüşler yazara aittir ve Özgürlük Araştırmaları Derneği'nin kurumsal görüşünü yansıtmaz.

Bu çalışma Friedrich Naumann Vakfı'nın katkılarıyla hazırlanmıştır.

Prof. Dr. Güneri Akalın

Prof. Dr. Güneri Akalın, Ankara'da doğdu ve İzmir Atatürk Lisesi'ni bitirdikten sonra A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Bölümü'nden mezun oldu. Aynı yıl SBF'de Maliye Asistanı olarak çalışmaya başladı. G. Akalın, SBF'de doktor ve doçent unvanlarını aldı: Sırasıyla Oxford, York, Oslo ve Stockholm Üniversiteleri'nde eğitim gördü ve araştırmalarda bulundu. A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü'nü kurdu ve ilk müdürlüğünü yaptı. Kurulmakta olan Hacettepe Üniversitesi Maliye Bölümü'ne profesör olarak atandı ve bölüm başkanı oldu. SBF, ODTÜ, Hacettepe Üniversiteleri'nde ders verdi.

Özgürlük Araştırmaları Derneği

Turgut Reis Caddesi, No: 15/4 Mebusevleri Çankaya - Ankara

0312 213 24 00

info@ozgurlikarastirmalari.com

ozgurlikarastirmalari ozgurlikar

Tasarım ve Dizgi:
Liber Plus

İçindekiler

A. Genel Gerekçe	4
1. İktisat Bilimi ve Anayasa İlişkisi: Piyasa ve Devlet veya Demokrasi	4
2. Ekonomik Açıdan Anayasa Tanımı ve İşlevi	6
B. Yeni Anayasa'nın Ekonomik ve Mali Hükümleri İle İlgili Öneriler	8
1. İktisadi Örgütlenmenin Tanımı ve Piyasa Ekonomisinin Niteliği	8
2. Kaynak Tahsis Mekanizmaları	9
3. Ekonomik Özgürlükler	10
4. Mülkiyet	11
5. Mübadele ve Sözleşme Özgürlüğü	12
6. Girişim Özgürlüğü	12
7. Çalışma Özgürlüğü	13
8. Zorla Çalıştırma	14
9. Ekonomik Kalkınma: Tasarruf, Yatırım, İstihdam	15
10. Kamu Hizmeti ve Kamusal Mallar	16
11. Vergiler	17
12. Askerlik Hizmeti	18
13. Borçlanma	19
14. Bütçe	20
15. Kesin Hesap	21
16. Sendikalaşma	21
17. Toplu İş Sözleşmesi	22
18. Grev ve Lokavt Hakkı	23
19. Merkez Bankası ve Para Basma İmtiyazı	24
20. Mali Piyasalar	25
21. Üst Kurullar ve Regülasyonlar	26
22. Kamu İktisadi Teşekkülleri	27
23. Devletleştirme ve Özelleştirme	28
24. Kamulaştırma	29
25. Sosyal Güvenlik	30
26. Sosyal Refah Devleti Hizmetleri	31
27. Sağlık Hizmetleri	32
28. Eğitim	33
29. Çevre ve Ortak Mülkiyet Alanları	34
Kaynakça	36

A Genel Gerekçe

1. İktisat Bilimi ve Anayasa İlişkisi: Piyasa ve Devlet veya Demokrasi

Bu metin, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde başlatılan yeni Anayasa hazırlık çalışmalarında ihmal edilen ekonomik ve sosyal hükümler konusunda liberal bir perspektif sunmak amacıyla kaleme alınmıştır. Bilindiği gibi her toplum, iki büyük örgütlenme üzerine kuruludur: Piyasa ve devlet. Ülkemizde Anayasa'yı sadece devletin örgütlenmesi şeklinde ele alan, Teşkilatı Esasiye Kanunu yaklaşımı adını verebileceğimiz, geleneksel bir yaklaşım vardır. Oysa devletin varlık nedeni piyasanın sunmakta başarısız olduğu hizmetleri sunmak yani "piyasa başarısızlıklarını" gidermektir. Devlet tarihsel olarak piyasadaki boşlukları doldurmuş bir kurumdur. Bu amacı ve tarihi oluşumu gözden kaçıran ve devleti piyasayı denetleyen ve yönlendiren veya ona hükmeden bir kurum gibi algılayan Anayasacılık hareketleri, daha ilk adımda organik devlet anlayışına kapı aralayarak demokratikleşme fırsatını kaçırmışlardır.

Nitekim 1924 Anayasası da dâhil olmak üzere, 1961 ve 1982 Anayasalarında devleti hep piyasayı denetleyen, hatta devletçilik veya planlı karma ekonomi gibi modellerle piyasayı tamamen veya kısmen ikame eden bir pozisyonda tutan düzenlemeler vardır. Nitekim bu Anayasalarda piyasa ile ilgili tek hüküm "piyasanın denetimi" ile ilgili düzenlemedir. Oysa Fukuyama'nın² Tarihin Sonu ve Son İnsan adlı eserinde ileri sürdüğü çağdaş uygarlığın piyasa, demokrasi ve hukukun üstünlüğü olmak üzere üç büyük kurum üzerine kurulduğu savı halen geçerliliğini korumaktadır. Liberaller açısından piyasa bir amaç değildir, ancak iktisadi özgürlüklerin korunabilmesi açısından kaçınılmaz bir araçtır.

Türk Anayasacılık hareketinin piyasayı ikame etmek veya onu denetim

1. Harvey Rosen, Public Finance, Illinois, Irwin, 1988, ss.4-7.

2. Francis Fukuyama, The End of The History and the Last Man, Newyork, Perennial, 2002.

altında tutmak istemesinde, Cumhuriyet'in devir aldığı ekonomik miras içerisinde piyasanın kapitülasyonların eseri bir kurum olarak algılanması gibi tarihi nedenler rol oynamış olabilir.³ Ancak, Avrupa Birliği (AB) üye adayı Türkiye'de piyasa daha farklı bir yaklaşımı artık hak etmektedir. Ayrıca anayasada devleti piyasayı ikame eden, denetleyen veya yönlendiren bir kurum olarak örgütlemek ekonomik ve siyasi iktidarların tek elde toplanması demektir. Oysa F. A. Hayek'in de belirttiği gibi bir ülkede kuvvetler ayrımının olabilmesi siyasi ve iktisadi iktidarlar ayrımının bulunmasına bağlıdır. Nitekim Anayasalarımızın çok kısa ömürlü olmaları veya çabuk yıpranmalarının altında yatan bir neden de ekonomik ve siyasal iktidarların tek elde toplanmalarının getirdiği olağan çürümedir. Kaldı ki, siyasal ve ekonomik iktidarları tek elde toplamış bir devletin piyasaları denetlemeyi ve yönlendirmeyi başarması ve tekelleşmeyi önlemesi de mümkün değildir.

Bu çerçevede bir anayasanın ekonomik alana ilişkin hüküm ve ilkeleleri mutlaka içermesi gerektiği ortadadır. Öncelikle anayasada ülkedeki iktisadi örgütlenmenin adı konulmalıdır. Bunu izleyerek piyasa mekanizması ve planlama arasında bir kaynak tahsis mekanizması tercihi yapılmalıdır. Bunun da ötesinde birer oylama süreçleri olarak piyasa ve demokrasinin iki farklı sektörde, iki farklı kaynak tahsis mekanizması olmalarıyla birlikte, anayasada nasıl koordine edileceğinin belirlenmesi gerekir. Zira bir toplumda etkin kaynak tahsisi ve kalkınma veya büyüme bu iki makro mekanizmanın yani piyasa ve oy sandığının (demokrasinin) uyumlu işletilebilmesi ile mümkündür. Ayrıca eğer devlet, piyasaya hizmet etmek için kurulmuş bir kurum ise demokrasinin de piyasaya hükmetmesi değil yardımcı olması beklenir.

Bu amaçla öncelikle, iktisadi özgürlükler ve mülkiyet rejimi güvence altına alınmalı ve bütün bunlar iktisadi ve siyasi iktidarlar ayrımını mümkün kılacak şekilde düzenlenmelidir.⁴ Devletin kalkınmadaki rolünü piyasaya devretmesi ve temel işlevi olan piyasanın etkin işleyebilmesi için gerekli alt yapı yatırımlarını üstlenme ve projelendirme ile kendisini sınırlandırması beklenir. Anayasaların ekonomik kalkınmaya (büyümeye) katkısını ölçen veya ilişkilendiren iktisatçılar ve araştırmalar da vardır.⁵ Nitekim orta gelir tuzağına düşmemizin nedeni AR-GE yatırımlarında geri kalmamızdan ziyade piyasa ekonomisinin gereklerine uymamamız olarak da açıklanabilir. Yeni Anayasa bu sorunu çözmede bir fırsattır.

3. Güneri Akalın, Cumhuriyet Dönemi Ekonomi-Politik Tarihi'nin Liberal Yorumu, Ankara, Orion, 2010, s.195.

4. Milton Friedman, Capitalism and Freedom, Chicago, Chicago U.P., 1962, s. 2-3.

5. Daron Acemoglu - James Robinson, "Paths of Economic and Political Development, Oxford Hand Book of Political Economy, (Ed: B.Weingast-Dwittman), Oxford, Oxford U.P.,2006, ss.674-690.

Özgür bir toplum için...

Tekrarlayalım devlet piyasanın sunmakta başarısız olduğu hizmetleri sunmak yani piyasa başarısızlıklarını gidermek için kurulmuş bir kurumdur. Anayasacılık hareketimizin bu yeni Anayasa çalışmalarında piyasalara hükmetme geleneğini sürdürmekten vazgeçmesi ve organik devlet anlayışına kapı açmaması arzu edilir.

2. Ekonomik Açıdan Anayasa Tanımı ve İşlevi:

İktisatçıların devletin varlık nedeni görüşüne bağlı olarak anayasa tanımları da farklıdır: İktisatçılar açısından en kabul gören anayasa tanımına göre anayasalar bir sosyal refah fonksiyonudur.

“Bu sosyal refah fonksiyonunda toplumdaki bireylerin fayda fonksiyonları yer alır. Ancak toplum her bireyin fayda fonksiyonuna eşitlik açısından farklı ağırlıklar yani katsayılar verebilir. Toplumun bu eşitlik ağırlıklarını veya katsayılarını belirleyen sosyal değer yargılarıdır. Ne kadar eşit olacağız? Elbette ki piyasa gelir dağılımına eşitlik adına müdahale etmemek de bir sosyal değer yargısıdır.”⁶

Ekonomi bakış açısıyla “Anayasa, sosyal refah fonksiyonunun yazılı olduğu metindir” biçimindeki tanımın bir başka şekli de devlet ve piyasa ilişkisinden hareketle yapılabilir. Şöyle ki, anayasa piyasa başarısızlıklarını gidermek yani yeterli kamusal mal (kamu hizmeti) sağlamak için kurulan devletin kolektif karar alma kurallarını belirleyen metindir. Ekonomik açıdan bir anayasanın hedefi bu kolektif karar alma kurallarını yani sosyal seçimi, sosyal refahı maksimize edecek şekilde koordine ederek piyasa (fiyat) mekanizması ile oy sandığı (demokrasi) kaynak tahsis mekanizmalarının işleyişlerinin uyumlaştırılmasıdır.⁷

Anayasa piyasa başarısızlıklarını gidermek yani yeterli kamusal mal (kamu hizmeti) sağlamak için kurulan devletin kolektif karar alma kurallarını belirleyen metindir.

Bir ekonomide devlet, kamusal malları (kamu hizmetlerini), piyasa ise kişisel malları sağlayan örgütlenmelerdir. Etkin kaynak tahsisi sosyal refahın maksimizasyonu için gerekli ama yeterli olmayabilir. Bu noktada demokrasinin devreye girerek, piyasanın etkin kaynak tahsisini eşitlik yönünde törpüleyerek sosyal refahın maksimizasyonunu sağladığı teoride iddia edilmektedir. Ancak devlet ve piyasa ilişkileri hizmet etme bağlamından hükmetme bağlamına taşınırsa etkinlik de sağlanamadığından sosyal refah yetersiz kalır. Nitekim sosyalist ülkeler gelir dağılımını tam eşitlik yönünde değiştirmek istedikleri için milli gelirlerinin hacmini arttıramadılar ve ekonomik olarak çöktüler. Yirminci yüzyıla damgasını vuran ‘kalkınma = sosyalizm’ önermesi test edilmiş ve yan-

6. Harvey Rosen, a.g.e., s.123.

7. Dikkat edilmesi gereken şey, her siyasal ideolojinin farklı bir sosyal refah fonksiyonuna sahip olduğudur.

İşlenmiştir. Ancak, 1937'den itibaren 1924 Anayasası ve sonrasında 1961 ve 1982 Anayasaları bu ilke ışığı altında düzenlendi. Yirmi birinci yüzyıl ise kalkınmanın piyasa ekonomisinin etkin işletilmesinden geçtiğinin kabul edildiği asır olup⁸ bunun Anayasa hareketimize yansıtılması amacıyla bu metin düzenlenmiştir.

İktisatçıların, anayasa ile ilgilendikleri bir başka alan ise J. Buchanan'ın öncülüğünü yaptığı "Anayasal İktisat" yaklaşımıdır.⁹ Bu yaklaşımın ana tezi, devletin piyasa başarısızlıklarını gidermek için giriştiği piyasaya müdahalelerinin yayılması sonucu doğan devlet başarısızlıklarını ortadan kaldırmak üzere anayasal sınırlamalara gidilmesi gerektiğidir. Bu doğrultuda, denk bütçe veya borçlanma tavanı gibi mali kurallar koyulması önerilir. Bu arada hemen ifade edelim ki bu mali kurallara ek olarak artık Merkez Bankaları ve bunların bağımsızlıkları ile ilgili hükümlerin yeni anayasalarda yer aldığını görmekteyiz.¹⁰

Her şeye rağmen, mutlaka iktisatçıların anayasanın ekonomik ve sosyal hükümleri konusunda düşüncelerini açıklamaları gerekir. Zira anayasa, netice olarak bir sosyal refah fonksiyonu¹¹ olmanın da ötesinde, iktisadi örgütlenmemizi ve kaynak tahsis mekanizmalarımızı belirlerken, yani piyasa ve oy sandığı (demokrasi) arasındaki koordinasyonu düzenlerken; devletin kalkınmadaki işlevini de tanımlamaktadır. İktisatçıların, içinde yaşadıkları toplumun varlığını sürdürebilmesini sağlayan iktisadi örgütlenmenin tanımı ve işlevleri gibi ekonomik konuları hukukçuların veya siyaset adamlarının sağduyusuna terk etmeleri en azından mesleki işbölümüne aykırı bir tutumdur. Ne yazık ki, Türk Anayasacılık hareketi bugüne kadar hep böyle sürdürülmüştür. Aşağıda yer alan, Yeni Anayasa ile ilgili düzenlemeler söz konusu kaygıları dikkate alarak liberal iktisat akımı çerçevesinde düzenlenmiştir.

8. James Buchanan, Post Socialist Economy: Selected Essays, Celtham, Edward Elgar, 1997, ss. 63-67.

9. James Buchanan, The Constitution of Economic Policy, Nobel Prize Lecture, 1986.

10. Yalnız, iktisatçıların anayasalara bakış açısı Arrow'un "Olanaksızlık Teoremi" dolayısıyla biraz olumsuzdur. Arrow'a göre; mükemmel bir anayasa ya da sosyal seçim kuralı yoktur. Bkz. Kenneth Arrow, "A Difficulty in the Concept of Social Welfare", The Journal of Political Economy, Vol. 58, No.4, August-1950, ss.328-346.

11. James Buchanan-Gordon Tullock, Calculus of Consent, Michigan, The University of Michigan, 1962.

B. Yeni Anayasa'nın Ekonomik ve Mali Hükümleri ile İlgili Öneriler

1. İktisadi Örgütlenmenin Tanımı ve Piyasa Ekonomisinin Niteliği:

Bu madde ile ilgili üç alternatif önerilebilir.

Madde Metinleri:

a. **“Türkiye ekonomisi, rekabetçi bir piyasa ekonomisidir.”**

veya

b. **“Türkiye ekonomisi, rekabetçi bir sosyal piyasa ekonomisidir.”**

veya

c. **“İktisadi örgütlenmemiz rekabetçi bir sosyal piyasa ekonomisidir. Ancak devletin ve/veya piyasanın sosyal niteliği kalkınma ihtiyaçları ile sınırlıdır.”**

Madde Gerekçesi:

Öncelikle yukarıda değindiğimiz üzere iktisadi örgütlenmenin adının konulması ve tanımının yapılması beklenir. Bu tercihin piyasa ekonomisi niteliği sadece bir öneri olmanın ötesinde AB üyelik adaylığı nedeniyle, taraf olduğumuz Kopenhag Anlaşması kriterlerinden ikincisidir. Aslında Anayasalarımızda ekonomik örgütlenmenin adının konulması yeni bir öneri de değildir. 1924 Anayasası Tek Parti döneminde açıkça “devletçiliği” ve 1961 Anayasası ise “planlı karma ekonomiyi” tercih ettiğini ortaya koymuş idi. Dahası 1982 Anayasası'nın da, izlediği 1961 Anayasası'na paralel olarak, planlı karma ekonomiyi benimsediği açıktır. AB ülkelerindeki yeni Anayasalarda artık iktisadi örgütlenme biçimi olarak “rekabetçi piyasa ekonomisi“ yer almaktadır¹².

Eğer anayasalarımızda devletin değişmez nitelikleri arasında sayılan sosyal vasfı korunursa, devletin bu niteliğinin iktisadi örgütlenme önerimiz olan rekabetçi piyasa ekonomisini sosyal piyasa ekonomisine dönüştüreceği açıktır. Dolayısıyla iktisadi örgütlenme maddesi “rekabetçi bir sosyal piyasa ekonomisi “ şeklinde düzenlenebilir. Böylece Alman veya AB Anayasa eksenine yani Freiburg Liberalleri (Ordo-Liberalleri) çizgisine kayılmış olur.¹³

12. The Constitution of Croatia Economic, Social and Cultural Rights, md.49

13. Wilhem Ropke, Humane Economy: The Social Framework of the Free Market Economy, London, Gateway Press, 1960.

Ancak bu ikinci yaklaşım kabul edilecek olursa kanımızca piyasa veya devletin sosyal niteliğinin kalkınma ihtiyaçları ile sınırlı olduğu ifadesi eklenmelidir. Bir başka deyişle yurttaşlarımıza ve seçmenlerimize geri kalmış bir ekonomide sosyal refahı asıl sağlayacak olanın yeniden bölüşümden ziyade; kalkınma ve büyüme olduğu hatırlatılmalıdır. Aksi halde toplumda Anayasadan kaynaklanan bir gelir çekişmesi doğacak demektir. Dolayısıyla sözgelimi, Türkiye ve Almanya arasında, sosyal devletin sunduğu hizmetler kalkınma düzeyi farkları dolayısıyla farklı olabilir. Eğer sosyal devleti, “fırsat eşitliği ve tam istihdam”¹⁴ olarak özetlersek, Anayasamızda daha ziyade fırsat eşitliği üzerinde durulmalı, tam istihdam hedefinin gerçekleştirilmesi piyasaya ve kalkınma sürecine bırakılmalıdır.

Kişisel mallar için kullanılan kaynak tahsis mekanizması olarak fiyat (piyasa) mekanizması asıldır.

2. Kaynak Tahsis mekanizmaları:

Madde Metni:

Kişisel mallar için kullanılan kaynak tahsis mekanizması olarak fiyat (piyasa) mekanizması asıldır. Kamusal mallarda (kamu hizmetlerinde) genel oydan başlayarak TBMM’de bütçe oylamasına kadar süren oylama mekanizmaları (sosyal seçim) ile karar alınır ve kaynaklar tahsis edilir.

Devlet alt yapı yatırımlarında planlamaya başvurabilir ve iktisadi büyümeye ilişkin programlar ve projeksiyonlar yayınlayabilir.

Madde Gerekçesi:

İktisadi örgütlenmeyi rekabetçi piyasa ekonomisi olarak niteledikten sonra, kaynak tahsis mekanizmasını tekrar zikretmek fuzuli olarak algılanabilir. Ancak iki nedenle bu yola gidilebilir: İlki, 1961 ve 1982 Anayasalarında yer alan ve halen varlıklarını sürdüren Planlama Kurumu ve mekanizması ile ilgili bir karara varılması gereklidir. Bu durum Kalkınma Bakanlığı gölgesinde saklanabilecek bir husus değildir. Yukarıdaki madde mevcut iktisadi yapılanmadaki değişiklik ihtiyacından doğmaktadır. Zira bu haliyle Türkiye, planlama mekanizması ve Kamu İktisadi Teşekkülleri dolayısıyla bir “Geçiş Ekonomisi” veya karma ekonomi olarak algılanabilir.¹⁵

14. Alvin Hansen, Full Employment After War, USA, National Resources Planning Board, 1942.

15. Jano Kornai, “The Socialist Transition and State: Reflections in the Light of Hungarian Fiscal Measures”, American Economic Review: Papers and Proceedings, May-1992, ss.1-20.

Ancak bu maddeye modern iktisattaki gelişmelere paralel olarak kamusal malların¹⁶(kamu hizmetleri) kaynak tahsis mekanizması (sosyal seçim) ile ilgili bir başka fıkra eklenebilir. Bu husus kamu hizmetleri ile ilgili muğlaklığı kaldırma yönünden de yardımcı olabilir. Böyle bir düzenleme dünya anayasacılık hareketi için de öncülük sayılabilir.

Planlama işlevinin kamu sektöründe ve özellikle alt yapı yatırımları ile sınırlandırılmasında yarar vardır. Ayrıca Planlama Kurumunun, bir makro araştırmalar enstitüsüne dönüşerek çeşitli projeksiyonlar veya programlar yayınlamasında bir sakınca yoktur. Ancak Planlama Kurumunun daha katılımcı hale getirilmesi ve bu kısıtlı işlevinde bile piyasa ajanları ile işbirliğine zorlanması yerinde olur. Zira alt yapı yatırımları netice olarak piyasa ekonomisinin hacmini genişleterek ve toplam faktör verimliliğini artırarak, işlem maliyetini düşürmeye hizmet etmek için yapılır.

3. Ekonomik Özgürlükler:

Madde Metni:

Mülkiyet, mübadele, sözleşme, girişim, çalışma, yabancı para tutma, tasarruf, yatırım, servet edinme ve saklama, sendikalaşma, iş arama, meslek edinme, seyahat etme ve yerleşme, ekonomik özgürlüklerin özü olup; bu konudaki düzenlemeler bu özgürlüklerin korunması ile sınırlıdır. Zira kamu yararı bu özgürlüklerin korunmasında saklıdır.

Madde Gerekçesi:

İnsanlık tarihi, özgürlük mücadelesi tarihidir. Ekonomik özgürlükler refahın, kalkınmanın ve demokrasinin maddi temeli olan rekabetçi piyasa ekonomisinin işletilebilmesi için gerekli koşullardır. Piyasa ise ekonomik özgürlüklerin var olabilmesine olanak sağlayan iktisadi örgütlenmedir.

Rekabetçi piyasa ekonomisinin etkin kaynak tahsisi yapabilmesi ekonomik özgürlüklerin varlığına ve hacmine bağlıdır. Ekonomik özgürlükler hem piyasa ekonomisinin etkin işletilebilmesi hem de siyasal özgürlüklerin varlığı için gereklidir. Seçmen egemenliği tüketici egemenliğinin garantisidir.

Ekonomik özgürlükler bir birbirleriyle ilişkilidirler. Nitekim mülkiyet, sözleşme, mübadele özgürlükleri birbirlerini doğururlar. Her ekonomik özgürlüğün temelinde mülkiyet, mübadele ve sözleşme özgürlüğü yatar.

16. Joseph Stiglitz, Economics of Public Sector, London, W.W. Norton, 1988, ss.119-125.

4. Mülkiyet:

Madde Metni:

Özel mülkiyet doğal mülkiyet rejimidir. Özel mülkiyetin korunmasından devlet sorumludur. Siyaseten müsadere veya müsadere amaçlı vergi veya kamulaştırma uygulamaları yapılamaz.

Kamu mülkiyeti, kamu hizmetinin devamı ile sınırlı olup dolayısıyla kısıtlı ve geçicidir. Devlet, özel mülkiyet alanını genişleterek piyasanın hacmini artırmak ve böylece milli gelirin ve istihdamın düzeyini yükseltmek için gerekli önlemleri alır.

Malik, mülkiyetini negatif dışsallık doğuracak ve çevreye zarar verecek biçimde kullanamaz ve malik mülkiyetini koruyarak ve artırarak tasarruf etmekle yükümlüdür.

Miras hakkı meşru ve devletin himayesindeki bir haktır. Miras hakkına ilişkin düzenlemeler özel mülkiyeti ve aileyi koruyacak şekilde yapılır. Tarım toprağında toplulaştırma ile ilgili kısıtlamalar mülkiyet ve miras haklarının ihlali sayılamaz.

Madde Gerekçesi:

Mülkün temeli adalet, adaletin temeli ise özel mülkiyettir.¹⁷ Dolayısıyla mülkiyet rejimi, iktisadi örgütlenmeye damgasını vuran ögedir.¹⁸ Piyasa ekonomisini oluşturan serbest mübadeledir. Ancak mübadelenin olabilmesi özel mülkiyetin varlığına ve devir edilebilir olmasına bağlıdır.

Özel mülkiyet sadece piyasaya hayat vermez, aynı zamanda demokrasinin varlığı için önemli olan muhalefet hakkını da mümkün kılar. Mülkiyet hakkının tanınması ve korunması açık toplum varlığı açısından şarttır. Özel mülkiyet negatif dışsallıkları önlemenin bir çözümüdür (Coase Teoremi).¹⁹

Malik, özel mülkiyet konusunda verilen imtiyazları kullanırken çevre ve mülkiyeti koruma ve artırma sorumluluğunu da yüklenmektedir.

Miras hakkı, hem özel mülkiyeti hem de ailenin korunmasını ilgilendirmektedir. Dolayısıyla miras hakkının tanınması kadar, hakkın veraset ve

17. Frederic Bastiat, The Law, New York, The Foundation for Economic Education, 1990, s.6

18. Herman de Soto, "Securing Property Rights", Economic Reform Today, (1), 1996, ss.1-19.

19. R:H. Coase, "The Problem of Social Cost", Journal of Law and Economics, 1960, Vol.3 No.1., ss.1-44.

Özel mülkiyet sadece piyasaya hayat vermez, aynı zamanda demokrasinin varlığı için önemli olan muhalefet hakkını da mümkün kılar.

intikal vergileri ile ortadan kaldırılmaması da ailenin devamı ve birliği için gereklidir. Yalnızca tarım toprağında miras dolayısıyla bölünmeleri önlemek üzere devlet gerekli düzenlemeleri yapabilir. Aksi halde mülkiyet ve miras hakkı negatif dışsallık doğuracak şekilde kullanılacak demektir.

5. Mübadele ve Sözleşme Özgürlüğü:

Madde Metni:

Kanuna ve ahlaka aykırı olmadıkça mübadele ve sözleşme özgürlüğü vardır. Sözleşmelerin yerine getirilmesinden nihai olarak devlet sorumludur.

Madde Gereçesi:

Piyasa ekonomisinin oluşması mübadele zinciri ile başlar²⁰. Her mübadele bir mülkiyetin devri işlemi olup, bir sözleşmenin varlığını gerektirir. Bazı sözleşmeler sözlü, bazıları ise yazılıdır. Piyasa ekonomisinin işleyebilmesi ise mübadele ve sözleşme özgürlüklerinin varlığına ve sözleşmelerin ifasına bağlıdır. Mübadelenin başlaması işbölümünü, işbölümü işgücü verimliliğinin artışı ve nihayet milli gelir düzeyinin yükselmesini davet eder.

Mübadele ve sözleşme özgürlüğünün sınırlanması netice olarak milli gelirin ve istihdam hacminin kısıtlanması anlamına gelir. Kalkınma, mübadele ve sözleşme özgürlüğü bulunmadan yani piyasa ekonomisi ve etkin kaynak tahsisi olmadan başarılamaz.

Devlet, sözleşmeleri yerine getirmeyerek, piyasa ekonomisinin çalışmasını önleyen taraflara karşı kamu düzenini korumak amacıyla zor kullanarak sözleşmelerin ifasını sağlamak durumundadır.²¹

6. Girişim Özgürlüğü:

Madde Metni:

Girişimciliğin teşviki ve girişimcilerin yurt içinde ekonominin istedikleri alanlarında veya yurt dışında istedikleri ülkelerde girişimde bulunmaları, piyasalara giriş ve çıkışın serbest tutulması, rekabetin korunması; devletin görevi, refahın ve kalkınmanın gereğidir.

20. J. Gwartney-J.Stroup, Temel Ekonomi, Ankara, Liberte, 1996, ss.17-21.

21. Milton Friedman, a.g.e., ss.2-34.

Madde Gerekçesi:

Kalkınma, bir girişimci zümresinin ortaya çıkararak rekabetçi piyasa ekonomisi koşullarında sermaye birikimi sağlaması ile tam istihdama ulaşılmasıdır.

Türkiye'nin faktör donanımı açısından yetersiz kalan faktörler girişim ve sermayedir. Türkiye'yi yoksulluk ve geri kalmışlık çemberinden kurtaracak ve sermaye birikimini sağlayacak faktör girişimdir. Girişimci kalkınmayı sürdürdüğü ve istihdamı artırdığı için pozitif dışsallıklar üretir, dolayısıyla teşvik edilmesi gereken asli unsurdur.

Bu teşvikler kredi, rekabetin korunması, piyasalara giriş ve çıkış serbestisi, genç girişimcilere vergi tatili gibi çeşitli usullerle olabilir. Bu teşvikler girişimcilere kaynak aktarılması gibi rekabeti bozacak önlemlerden ziyade girişimcilerin risklerini azaltacak yöntemlerle yapılmalıdır. Girişim özgürlüğü olmadan rekabetçi bir piyasa ekonomisinin etkin çalışması mümkün değildir.²²

7. Çalışma Özgürlüğü:

Madde Metni:

Yurttaşlar çalışmak, meslek veya iş seçmek ve işten çıkmak kararlarını almakta hürdürler.

Devlet yurttaşların ve özellikle kadınların işgücüne (istihdama) katılmasını teşvik eder.

Devlet işsizlerin iş bulmalarını kolaylaştırmak üzere hizmet verir ve bu alandaki piyasa kurumlarını destekler.

Devlet, tam istihdamı mümkün kılacak sermaye birikimine ulaşılmasını teşvik eder.

Madde Gerekçesi:

Çalışma özgürlüğü en temel ekonomik özgürlüklerdendir. Çalışma özgürlüğü işçinin sadece çalışma kararını değil, aynı zamanda işkolu, meslek, çalışacağı iş yeri ve bölgeyi seçme veya işi bırakma haklarını da kapsar. Aslında işgücüne çalışma, iş kolu, meslek, çalışılacak iş veya bölge kararlarında yol gösterici olan piyasa müşevvikleri ücret düzeyi ve

22. Ludvig von Mises, Human Action, New York, Contemporary Books, 1966. ss.525-540

farkları ile çalışma koşullarıdır²³.

İş gücü piyasası asimetrik bilginin²⁴ varlığı nedeniyle işlem maliyeti yüksek bir piyasa olması yüzünden etkin işlemeyebilir. Bu nedenle devletin işsizlere iş bulmalarına hizmet edecek kurumlar kurması, mesleki eğitim vermesi esastır. İş bulmada Batı'da olduğu gibi devlet tarafından denetlenen piyasa kurumlarının (özel istihdam bürolarının) da rekabet ortamında görev almaları beklenir.

Tam istihdamın yakın bir gelecekte gerçekleşmesi mümkün görünmemektedir. Ancak yapısal işsizliği ve kayıt dışı istihdamı tedricen tasfiye edecek olan faktörün yeterli yatırım düzeyi ve sermaye birikimi olduğu aşikârdır. Dolayısıyla işgücünün verimliliğini, milli geliri, sosyal refahını ve istihdamı artıracak olan şey yeterli sermaye stokunun biriktirilmesidir. Milli gelir içerisindeki tasarruf ve yatırım payları aslında işgücünün, daha doğrusu, işsizlerin refah göstergesidir. Bu nedenle sermaye birikiminin kaynağı olan tasarrufların teşviki ve himayesi devletin tasarrufçuya olduğu kadar, işgücüne veya işsizlere karşı da sorumluluğudur.

8. Zorla Çalıştırma:

Madde Metni:

Kimse zorla çalıştırılmaz. Piyasa ekonomisinde emeğe ücretsiz el konulamaz ve angarya yasaktır. Her ne surette olursa olsun ücret karşılığı bulunmayan istihdam şekilleri yandaşlık veya benzerleri meşru sayılmaz.

Madde Gerekçesi:

Bu madde çalışma özgürlüğünün devamı niteliğinde olup, zorla çalıştırma en temel insan hakkının ihlali anlamındadır. Mahkeme kararlarının doğurduğu kamu hizmeti mahkumiyetleri ve askerlik mükellefiyetinin orduda veya kamu kurumlarında ifası zorla çalıştırma sayılmaz. Bir piyasa ekonomisinde esas olan bir ücret karşılığı çalışma kararının özgür olarak alınmasıdır. Ülkemizde uygulanan ve ağalık sisteminin parçası olan yandaşlık gibi uygulamalar meşru sayılmaz.

23. Friederich Hayek, "Labour Unions and Employment", The Constitution of Liberty, Chicago, Chicago University Press, 1960, ss. 267-284.

24. George Akerlof, "The Market for Lemons: Quality Uncertainty and Market Mechanism", Journal of Quarterly Economics, vol.84, No.3, 1970, ss.343-366.

9. Ekonomik Kalkınma: Tasarruf, Yatırım, İstihdam

Madde Metni:

Kalkınma piyasaların üstlendiği bir işlevdir. Devletin görevi kalkınma alanında piyasalara hizmet vermektir. Bu amaçla devlet girişimciyi teşvik edecek ve tasarrufu veya tasarrufçuyu koruyacak önlemleri alır. Devlet kendi sorumluluğunda olan alt yapı yatırımları için ilke olarak yeterli kamu tasarrufu sağlamaya çalışır.

Devletin tam istihdama ulaşmak ve işsizliği azaltmak için işgücü arzı ile tasarruf ve yatırım dengesinin kurulmasını izlemesi ve kollaması görevidir. Devlet kalkınmanın itici gücü olan işgücüne katılımın artırılması için gereken önlemler alır.

Devletin görevi tasarrufları yatırımlara dönüştüren mali piyasaların etkin işlemesini sağlamaktır.

Madde Gerekçesi:

Toplumumuzun devamlılığını sağlanmanın ancak kalkınma ile mümkün olduğu açıktır. İşte bu nedenle kalkınma en önemli kamu hizmeti olmakla birlikte bu görev piyasa ekonomisinin sorumluluğuna bırakılmalı, ancak devlet bu bilinçle piyasaların kalkınma işlevini yerine getirmesini kolaylaştıracak önlemler de almalıdır. Nitekim kalkınma performansı ile anayasalar arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar mevcuttur.²⁵

Devlet piyasa müşevviklerini kırmamalı ve özellikle vergi yükünü saptarken tasarrufun, çalışmanın, tabiattan yararlanmanın ve girişimin ödülleri asgari ölçüde kısımalıdır. Kalkınmanın özü olan tasarrufların korunması için tasarrufların çifte vergilendirilmesinden kaçınılmalı ve mevduat garantisi gibi önlemlerle tasarrufu ve tasarrufçuyu korumalıdır.

Devlet kalkınma sürecinde üstlendiği altyapı yatırımları için planlamaya başvurabilir veya bir makroekonomi kurumu aracılığıyla kamuoyunu aydınlatmak üzere yıllık veya beş yıllık milli gelir ve istihdam projeksiyonları yayınlatabilir. Alt yapı yatırımlarının finansmanı için devletin yeterli kamu tasarrufu yapması ancak bu yetmez ise borçlanması gerekir.

İşgücü arzının artması ve sermaye birikimi iktisadi büyümenin iki ana kaynağıdır. Bu amaçla devletin kadınların işgücüne katılmasını teşviki yerinde olacaktır. Bu arada aile kurumunun ve çocukların korunması için yaygın kreş ve anaokulu hizmetlerinin sağlanması beklenir.

25. Dani Rodrik, "Democracy and Economic Performance", Paper Prepared for Conference on Democratisation and Economic Reform in South Africa, 1998, ss.1-19.

Devletin görevi tasarrufları yatırımlara dönüştüren mali piyasaların etkin işlemesini sağlamaktır.

Tasarrufları yatırımlara dönüştüren mali piyasaların etkin işletilmesi ve derinleştirilmesi, yatırımcıya sundukları araçların çeşitlendirilmesi esastır. Ayrıca mali piyasaların etkin işlemesi tasarrufun fiyatı olan faiz üzerine baskı uygulanmamasına bağlıdır. Zira hiçbir piyasa fiyat olmadan veya fiyat baskılanarak etkin çalışamaz.

10. Kamu Hizmeti ve Kamusal Mallar:

Madde Metni:

Kamu hizmetleri, kamuca sağlanmasının kamu yararı (pozitif dışsallıklar) doğurduğu gerekçesi ile devlet bütçeleri ile finanse edilen, tüketicilerinin birbirinin rakibi olmadığı ve dışlanamadığı kamusal mallardır.

Karma ve erdemli malların kamu hizmeti sayılması, Yürütmenin takdirinde olmakla birlikte bunların varlığı Yasama organınca bütçe ile finansmanları için kaynak tahsisine bağlıdır.

Karma ve erdemli malların sağlanmasında devlet tekeli kurulamaz ve bu malların temininde kamuca arz yanında bu piyasaların ve özel teşebbüsün rekabetine açık tutulması esastır.

Madde Gerekçesi:

Anayasalarımızda kamu hizmetinin bir tanımı yoktur. Eğer kamu hizmetlerinin bir tanımı yoksa kamu kesiminin de bir sınırı yok demektir. Kamusal mallar gerçekten kamusal mallar olmalı ve baskı guruplarının çıkarlarını temsil etmemelidir. Sınırsız bir kamu kesimi demokrasi ile piyasanın çatışması demektir.²⁶

Hukuk dilindeki 'kamu hizmetleri'nin, ekonomi bilimindeki karşılığı 'kamusal mallar'dır.

Dolayısıyla salt kamusal malların temel özelliği tüketicilerinin birbirlerine rakip olmaması ve dışlanamamasıdır²⁷.

Ancak bunun da ötesinde kamusal malların bütçe ile finansmanına yol açan sebep, vergi mükelleflerine yani topluma kamu yararı veya ekonomi diliyle pozitif dışsallık sağlamasıdır. Bir bakıma vergi mükellefleri vergilerle bu faydalandıkları kamu yararlarının veya pozitif dışsallıkların bedelini ödemektedirler. Böylece kamu hizmetleri ve vergi ilişkisi de bilimsel düzeyde kurulmuş olmaktadır.

26. James Buchanan, The Constitution of Economic Policy, a.g.e.,1986.

27. Harvey Rosen, a.g.e., ss.61-62.

Karma ve erdemli mallar, eğitim, sağlık ve öğrenci yurtları, kamu ziyarı (pozitif dışsallıklar) doğurduğu düşüncesi ile bütçe ile finanse edilen mallardır. Ancak bu malların sağlanmasında bu piyasalarda devlet tekelî söz konusu olmamalıdır. Bu piyasalar özel teşebbüsün rekabetine açık tutulmalıdır.

11. Vergiler:

Madde Metni:

Vergiler kamu hizmetlerinin/kamusal malların bedelidir. Herkesin vergi mükellefi kılınması hukuk devletinin temeli olan kanun önünde eşitliğin ve kayıt dışılıkla mücadelenin gereğidir.

Devletin, piyasa müşevviklerini kırmayan, rekabetçi piyasa ekonomisi ile uyumlu bir vergi sistemini kurması görevidir.

Devletin, vergi yükünü, tasarrufları ve yatırımları teşvik edecek nitelikte ve düzeyde tespit ile büyümeyi, kalkınmayı ve özellikle istihdamı desteklemesi²⁸ maliye politikasının ekonomik ve sosyal amacıdır. Bu nedenle tam istihdama ulaşıncaya kadar vergi yükü tasarruf hacminin iki katını aşamaz.

Vergi, resim ve harçlar ile benzeri yükümlülükler yasa ile konulur ve kaldırılır. Vergi yasaları geriye yürütülemez.

Yasama organı kanunla alt ve üst sınırları belirlemesi halinde Yürütme organına yıl içinde tarifeleri değiştirme yetkisi verebilir.

Madde Gerekçesi:

Öncelikle bu düzenleme ile vergilerin kamusal malların/kamu hizmetlerinin bedeli olduğu yaklaşımıyla ödeme gücü ilkesinden, yarar ilkesine doğru bir geçiş sağlanmaya çalışılmaktadır. Oysa 1982 Anayasası mali güç kavramı ile ödeme gücüne çağrışım yapmakta idi.

Bu değişikliğin nedeni kalkınma sürecinde “ödeme gücü ilkesi”nin uygulanamaz olması yanında, vergilerin gelir dağılımına müdahale amacı ile kullanılmasının vergiye karşı direnmeyi davet ederek mali gayeyi öldürmesi ve piyasa müşevviklerini kırarak milli gelir kaybı doğurmasıdır.

Dahası, artan oranlı vergilendirmenin temelinde yatan gelirin marjinal

28. A.Roncaglio, “Ricardo on Taxes”, The Wealth of Ideas: A History Economic Thought, Cambridge, Cambridge U.P., 2006, ss.200-201.

Özgür bir toplum için...

faydasının gelir arttıkça düştüğü savının artık bilimsel geçerliliği yoktur. Ayrıca artan oranlılık hukuk devletinin temel ilkesi olan kanun önünde eşitliğe de aykırıdır.²⁹ Nitekim bu yüzden artan oranlılık mükelleflerle mülkiyet haklarına bir saldırı veya mali soygun olarak da algılandığından kayıt dışı ekonomiyi ve/veya vergi cennetlerini beslemektedir.

Vergi sisteminin piyasa müşevviklerini kırmayacak biçimde düzenlenmesi yani doğuracağı milli gelir kayıplarının asgariye indirilmesi iktisadi rasyonelliğin gereğidir. Bunun ötesinde Ricardo'dan hareketle iktisadi fazlanın tasarruflar ve vergiler arasında paylaştırılmasında vergi yükünün tasarruf hacmini kırmayacak bir düzeyde tespiti kalkınma, istihdam ve büyüme açısından elzemdir. Bu amaçla kalkınma sürecinde vergi yükünün tasarrufların iki katını aşamayacağına ilişkin bir tavan sınır konulmuştur.

Vergiler kanunla konulur ve kaldırılır. Zira demokrasinin doğuşu “temsil yoksa vergi de yok” ilkesi etrafında verilen mücadeleden kaynaklanır. Ancak alt ve üst sınırlar kanunla belirlenmek koşulu ile tarifelerin mali yıl içinde değiştirilmesi yetkisi yürütmeye devredilebilir.

12. Askerlik Hizmeti:

Madde Metni:

Her Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı askerlik hizmeti ile yükümlüdür.

Kadınlar veya erkekler bu aynı vergiyi ya bir bedel ödeyerek ifa ederler veya dilerlerse orduda ya da alternatif bir kamu istihdamında bu yükümlülüklerini yerine getirirler. Bu askerlik yükümlülüğünü orduda veya kamu istihdamında yerine getirenlere asgari ücretten az olmamak kaydı ile bir maaş ödenir.

Ancak devlet ilke olarak asker ihtiyacını işgücü piyasasından, ücret karşılığında hizmet satın alarak karşılar.

Zorunlu askerlik savaş dönemine mahsus olup, kanunla düzenlenir.

Madde Gerekçesi:

Aslında vatan hizmeti şeklinde düzenlenmiş bir askerlik hizmeti sağlam erkek nüfustan alınan aynı bir baş vergisi niteliğindedir. Her ne gerekçe ile olursa olsun devletin ücretsiz emeğe el koyması hem Anayasanın

29. Friederich Hayek, “Progressive Taxation and Redistribution”, The Constitution of Liberty, a.g.e., ss. 305-323.

“
Artan oranlılık mükelleflerle mülkiyet haklarına bir saldırı veya mali soygun olarak da algılandığından kayıt dışı ekonomiyi ve/veya vergi cennetlerini beslemektedir.

zorla çalıştırmama ilkesine aykırıdır³⁰ hem de piyasa ekonomisi ve ekonomik özgürlükler ile çelişmektedir. Ayrıca zorunlu askerlik rejiminin belli bir süre ile hürriyeti bağlayıcı bir yanı olduğu da unutulmamalıdır.

Dolayısıyla silahaltına alınmayı tercih eden mükelleflere de asgari ücret veya üstü bir bedel ödenmesi piyasa ekonomisinin bir gereğidir.

Yukarıdaki askerlik hizmeti maddesi ekonomik özgürlükler ve piyasa ekonomisi bağlamında düzenlenmiştir. Bu verginin kadın ve erkek nüfusa yayılması kanun önünde eşitlik ilkesinin bir gereğidir. Kadınlar bu vergiyi eğitim ve medeni durumlarına endeksli bir bedel ile ödeyebilir veya orduda veya kamu hizmetlerinde çalışmayı tercih edebilirler. Kadınların bedel ödemelerinde veya hizmet sürelerinde pozitif ayrımcılık yapılabilir.

Asker ihtiyacı işgücü piyasasından ücret ödenerek temin edilir. Profesyonel ordu esastır.³¹ Ancak savaş ilanı halinde herkesi kapsayan zorunlu askerlik yürürlüğe girer.

13. Borçlanma:

Madde Metni:

Kamu borçlanması, savaş ve ekonomik kriz dönemleri hariç, öz finansman getirisi olan kamu alt yapı projeleri ile sınırlıdır.

Ayrıca devlet borç yükünü ekonomik istikrarı koruyacak bir borçlanma tavanını gözeterek tespit eder. Bu sınır vergi yükünün iki katı veya her halükârda GSMH'nin % 60'dır.

Madde Gerekçesi:

Devletin kamu hizmetlerini bunların bedeli olan vergilerle finansmanı asıldır.* Devletin ilke olarak alt yapı yatırımlarını kamu tasarrufları ile finanse etmesi beklenir. Ancak devlet öz finansman kabiliyeti olan alt yapı projeleri için belli bir tavan aşılmamak kaydı ile borçlanmaya giderek ülkedeki tasarrufların yatırıma dönüşmesini sağlayabilir veya dış borçlanmaya gidebilir. Ekonomik kriz durumunda alt yapı yatırımlarında bu borç tavanı aşılabılır ve savaş halinde devlet kamu hizmetleri için de borçlanabilir.

30. Milton Friedman, Why not A Volunteer Army, Conference on Draft, Chicago University, 1966.

31. Milton Friedman, Capitalism and Freedom, a.g.e., s.51.

Kamu borçlanması, savaş ve ekonomik kriz dönemleri hariç, öz finansman getirisi olan kamu alt yapı projeleri ile sınırlıdır.

14. Bütçe:

Madde Metni:

Bütçe, kamusal malların/kamu hizmetlerinin sağlanması için Genel İdare'ye ait kurumların yıllık gelir ve gider tahminlerini içeren Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanıp TBMM'ye sunulan bir belge olup, ilgili komisyon ve genel kurulda müzakere edilip oylanarak onaylanır ve yasaşayıp her takvim yılı başında yürürlüğe girer.

Bütçenin hazırlanmasında fiyat istikrarı, istihdam, kalkınma ve büyüme hedefleri göz önünde tutulur.

Kriz, doğal afet ve savaş dönemleri hariç bütçelerin denk olması "devletin başarısızlıkları"nın önlemenin bir gereğidir. Devlet maliye politikasını bütçe aracılığı ile yürütür.

Bütçe'nin TBMM'de müzakere ve oylama esasları Meclis İç Tüzüğü ile; hazırlanma usulleri ise kanunla düzenlenir.

Madde Gereğesi:

Genel seçimlerle başlayıp bütçenin oylanması ile sonuçlanan oylama süreci kamusal malların (kamu hizmetlerinin) kaynak tahsis mekanizmasıdır³². Bütçe ise bu kaynak tahsislerinin sonuç belgesidir. Oylama süreçlerine katılan seçmenler hangi oranda vergi mükellefi ise bu tahminler o kadar tutarlı olur ve bedavacılık (free ridership) veya kayıt dışı ekonomi önlenmiş bulunur.

Bütçenin asıl amacı kamusal malların temini ile piyasa başarısızlıklarının giderilmesi yani Pareto etkin kaynak tahsisidir.³³ Bu nedenle maliye politikasının hedefi ekonomik büyüme, istihdam, fiyat istikrarı ve kalkınmanın sağlanması ile halkın yoksulluk ve işsizlikten kurtarılmasına yardımcı olmaktır.

Denk ve küçük bir bütçe sadece fiyat istikrarı ve enflasyon vergisini önlemenin değil, aynı zamanda devletin başarısızlıklarını (israfını) engellemenin de bir gereğidir.

Bütçenin hazırlanması usulleri kanunla düzenlenmekle birlikte TBMM'deki müzakereleri Meclis İç Tüzüğü ile karar altına alınabilir.

32. *Bkz: German Basic Law (Alman Anayasası), Finance: X,md.104-114. James Buchanan, "Individual Choice in Voting and the Market", Journal of Political Economy, vol.62, No.4.August 1954, ss.334-343.

33. Peggy-Richard Musgraves, Public Finance in Theory and Practice, Newyork, Mac GrawHill, 1982, ss.20-23.

Denk ve küçük bir bütçe sadece fiyat istikrarı ve enflasyon vergisini önlemenin değil, aynı zamanda devletin başarısızlıklarını (israfını) engellemenin de bir gereğidir.

15. Kesin Hesap:

Madde Metni:

Kesin Hesap Kanunu Tasarısı ilgili olduğu mali yılın sonundan başlayarak altı ay içerisinde Bakanlar Kurulu tarafından TBMM'ye sunulur. Bu tarihten itibaren iki ay içerisinde Sayıştay genel uygunluk bildirimini TBMM'ye gönderir.

Bütçe ile sunulan Kesin Hesap Kanunu tasarıları ile genel uygunluk bildiriminin müzakere ve kabul esasları TBMM İç Tüzüğü'nce düzenlenir.

Madde Gerekçesi:

Kesin hesap kanunu, bir yargı organı olan Sayıştay'ın ilgili mali yılın bütçesinden yapılan kamu giderlerinin ve toplanan gelirlerin uygulanan bütçe ile uyumu konusunda verdiği kararların bir kanun tasarı olarak TBMM sunulmasıdır.

Kesin hesap kanununun ve hatta bütçenin öneminin giderek aşındığı ve yürütmenin mali denetiminin zorlaştığı, uygulamalardan anlaşılmaktadır. Bunun çaresinin Sayıştay'ın dengeli bir bağımsızlığını sağlamada ve seçmen çoğunluğunun vergi mükellefi yapılmasında yattığı ifade edilebilir.

16. Sendikalaşma:

Madde Metni:

İşçi ve memurlar ile işverenlerin ekonomik hak ve çıkarlarını korumak üzere sendika ve üst kuruluşlarını kurma, kurulan sendikalara üye olma veya üye olmama özgürlüğü vardır.

Sendikalar bir işgücü tekeli niteliğinde olduklarından üyelerinin ekonomik hak ve çıkarlarını korurken üyelerinin menfaatleri ile kamu yararı yani istihdam hacmi, işsizlik, yatırımlar, milli gelir düzeyi ve büyüme hızı arasında bir denge kurmakla yükümlüdürler.

Çalışma özgürlüğü sendika üyeliği ile sınırlanamaz. Bir iş kolunda veya bir işyerinde birden fazla sendika kurulabilir ve çalışanlar veya işverenler istedikleri sendikaya üye olabilir veya üyelikten istedikleri zaman ayrılabilirler.

Devlet sendikalaşmayı teşvik için işverenleri sendikalı işçi çalıştırmalarını özendirici önlemler alır.

Özgür bir toplum için...

Sendikalar anayasal düzene, hukuk devletine, piyasa ekonomisine ve demokrasiye aykırı amaçlarla kurulamaz, yönetilemez ve tüzük veya yönetmeliklere sahip olamazlar. Bu fıkrada yazılı fiilleri işleyen sendikaların kapatılması için mahkemeye başvurulabilir.

Madde Gerekçesi:

Sendika bir işgücü monopolüdür.³⁴ Dolayısıyla sendikasızlık kadar işgücü monopolünün de topluma zarar verebileceği dikkate alınarak bu madde düzenlenmektedir. Sendikalaşma, dernek kurma ve bir araya gelme özgürlüğünün bir sonucu olmakla birlikte toplumu monopolleşmenin getireceği istihdam hacmini kısma ve işsizleri ihmal etme dolayısıyla üretimi sınırlama gibi sonuçlardan korumak da gerekir.³⁵

Tekelleşmeye çare bulmak için işverenlere veya işveren sendikalarına lokavta izin vermek yanında, bir iş kolunda birden fazla sendika kurulabilmesi işçilerin tercih özgürlüğü açısından da önemlidir. Kapalı dükkân veya bir iş yerinde çalışmak sendikalı veya sendikasız olmaya bağlanmamalıdır.³⁶

Bu şartlarla sendikalaşma işgücü piyasasında işlem maliyetini de düşürdüğü için devlet sendikalı işçi çalıştırmayı özendirici önlemler alabilir. Örneğin devlet ihalelerine girecek firmalara sendikalı işçi çalıştırma koşulu getirebilir.

Sendikalaşma, dernek kurma ve bir araya gelme özgürlüğünün bir sonucu olmakla birlikte toplumu monopolleşmenin getireceği istihdam hacmini kısma ve işsizleri ihmal etme dolayısıyla üretimi sınırlama gibi sonuçlardan korumak da gerekir.

17. Toplu İş Sözleşmeleri:

Madde Metni:

Sendikalar, işyeri veya iş kolu ölçeğinde işçilerin ve memurların ücret, çalışma koşulları ile ekonomik ve sosyal hakları için işverenle veya işveren sendikaları ile toplu pazarlık yapmak ve işçiler veya memurlar adına toplu iş sözleşmesi imzalamak hakkına sahip kurumlardır.

Bir işyerinde veya iş kolunda öncelikle çalışanların salt çoğunluğu üyesi olan veya bu yoksa en fazla üyesi bulunan sendika toplu sözleşme yapma ve imzalama yetkisine sahiptir. İş yeri ve işkolunda farklı sendikalar yukarıdaki koşullara sahip ise işyeri koşulu esas alınır.

Toplu sözleşme sürecinin işleyişi kanunla düzenlenir.

34. Friedrich von Hayek, "Labour Unions and Employment", a.g.e., ss.267-284.

35. Ludvig von Mises, "Unemployment and the Height of Wages", Economic Freedom and Interventionism, Indianapolis, Liberty Fund, 2007, ss.69-73.

36. Güneri Akalın, "Anayasa Taslağı'nın İktisadi Hükümlerinin Değerlendirilmesi", TİSK Akademi, Cilt 3, sayı 5, 2008, ss.119-142.

Madde Gerekçesi:

Toplu sözleşmeler işçilerin ekonomik ve sosyal hakları ile çalışma koşulları ve ücretlerini iyileştirmenin yollarından birisidir. Ekonomik açıdan piyasa işlem maliyetini azalttığı için³⁷ devletin ve işverenlerin de talep etmesi gereken bir düzenlemedir.

Ancak işçilerin arzuladıkları hayat koşullarına kavuşturacak olan kalkınmanın tamamlanması ile faktör donanımının değişmesi yani sermaye artışı ile işgücünün nispi kıtlığının oluşması gerçeğidir. Bir başka deyişle işgücünün ekonomik ve sosyal haklarını asıl koruyacak olanın kalkınma sürecini üstlenen piyasa ekonomisi olduğu gerçeği unutulmamalıdır.³⁸

Toplu sözleşme için yetkili sendika bir iş kolunda ya çalışanların çoğunluğunun üyesi olduğu veya en fazla çalışanı üyesi bulunduran sendika olmalıdır. İkisi çelişirse işyerinde bu koşulları sağlayan sendikanın yetkilendirilmesi tercih özgürlüğü kadar çalışma barışı ve disiplini için de gereklidir.

18. Grev ve Lokavt Hakkı:

Madde Metni:

İşçilerle yapılan toplu iş sözleşmesi müzakerelerinin uyuşmazlıkla bitmesi halinde grev veya lokavt hakkı doğar. Grev veya lokavt haklarının hakkının işçi ve işveren sendikalarınca nasıl kullanılacağı kanunla düzenlenir.

Siyasal amaçlı grev veya lokavt ile bu fiillerin benzeri yöntemlere başvurulamaz.

Memurlar için grev hakkının düzenlenmesinde kamu düzeninin korunması için istisnalar getirilebilir.

Madde Gerekçesi:

Grev hakkı, dört nedenle kalkınan bir ekonomide dikkatle kullanılması gereken hassas bir haktır. Öncelikle bir tekel fiyatlandırması için zor kullanma aracı olduğu için³⁹, ikincisi reel ücretlerdeki artışın tasarruf-

37. Friedrich von Hayek, "Labour Unions and Employment", a.g.e., ss.267-284.

38. Ludwig von Mises, "Full Employment and Monetary Policy", Economic Freedom...,a.g.e., ss. 76-81.

39. Friedrich Hayek,"Unions, Inflation and Profits", The Public Stake in Union Power, (Ed.:P.Pradley), Newyork, 1959, ss. 281-294.

Özgür bir toplum için...

ları düşürmesi halinde işsizlerin aleyhine olduğu için, üçüncüsü üretimi durdurup büyümeyi yavaşlattığı için ve nihayet çalışma barışını bozduğu ve siyasal eylemlerde kullanılabilirdiği için. Bu nedenlerle kalkınan bir ülkede grev hakkının büyümeyi ve istihdam artışını önlemeyecek bir düzeyde kullanılması ve mutlaka lokavt ile dengelenmesi esastır.

Netice olarak iş koşullarının düzeltilmesi hariç reel ücretlerin ve istihdamın tüm sektörlerde birlikte arttığı büyüyen bir ekonomide grevin geçerli bir ekonomik gerekçesi yoktur. Ayrıca kalkınan bir ekonomide kâr payının paylaşımında çalışan işçiler kadar işsizlerin de payı olduğu unutulmamalıdır. Oysa işsizlerin grev hakkı yoktur. Dahası çalışma özgürlüğünün olduğu bir ülkede ücret haddini belirleyen rekabetçi işgücü piyasasıdır. İşçi işyerini değiştirerek de ücretini artırabilir ve iş koşullarını iyileştirebilir. Sermaye birikimi işgücü verimliliğini ve ücret düzeyini belirler. Grev en son çare olmalıdır.

19. Merkez Bankası ve Para Basma İmtiyazı:

Madde Metni:

TBMM para basma hakkını Merkez Bankasına imtiyaz verme suretiyle kullanır. Merkez Bankası, Hazine ile danışarak para politikasını belirler.

Merkez Bankası Başkanı ve Yönetim Kurulu Üyeleri her seçim dönemi takiben üç ay içerisinde yürütme organınca yeniden atanırlar. Bu atama için Bütçe Komisyonu üyeleri çoğunluğunun onayı gerekir. Görev süreleri genel seçimlerin yenilenmesine kadar olup bu süre içerisinde görevlerinden alınamazlar.

Para politikasının amacı fiyat istikrarı, paranın dış değerinin korunması, istihdam hacmi ve iktisadi büyümedir.

Piyasa ekonomisinin düzenli işleyebilmesi istikrarlı bir para politikasının sürdürülmesine bağlıdır.

Madde Gereğesi:

Merkez Bankaları anayasalarda yer almaya başlamıştır.* Zira bir piyasa ekonomisinde mübadele işlemine aracılık eden paradır. Piyasa ekonomisinin düzgün işleyebilmesi istikrarlı bir para politikasının sürdürülmesine bağlıdır. Dolayısıyla piyasa ekonomisinin etkin işlenmesi devletin varlık nedenlerinden biri olup önemli bir kamu hizmeti veya kamusal maldır. Devlet bu amaçla para politikasını etkin kaynak tahsisini sağlayacak nitelikte oluşturmakla yükümlüdür. Etkin para

(*)Bkz: German Basic Law (Alman Anayasası), Federal Bank-The European Central Bank md.88

politikası hem para arzını hem de mali piyasalarda paranın fiyatı olan faizleri ve milli paranın dış değerini de kapsar.

Etkin bir para politikasının varlığı ancak Merkez Bankasının dengeli bir bağımsızlığı ile mümkündür. Merkez Bankası kalkınmanın finansman kaynağı olarak kullanılırsa enflasyon, devalüasyon ve neticede ekonomik kriz kaçınılmazdır. Dolayısıyla para politikasının amacı fiyat istikrarı, istihdam hacmi ve büyüme olmalıdır.

Bu amaçla Merkez Bankası Başkanı ve Yönetim Kurulu Üyelerinin atanması, her seçim döneminde yenilenmeli fakat bu dönem süresince görevden alınamamalıdır.

20. Mali Piyasalar:

Madde Metni:

Para, emtia ve sermaye piyasalarından oluşan mali piyasaların etkin işletilmesi, reel sektörün finansmanı piyasa ekonomisinin çalışması dolayısıyla kamu düzeninin bir parçasıdır. Devlet bu piyasalarda oluşan fiyatlara müdahale edemez.

Devletin tasarrufların yatırımlara dönüşmesini sağlayan mali piyasaları derinleştirici, düzenleyici ve denetleyici önlemler alması kalkınma sürecinin bir gereğidir.

Devlet asimetrik bilginin bulunduğu bu piyasalarda⁴⁰ tasarrufçuyu veya küçük yatırımcıyı koruyucu önlemleri alır ve üst kurulların bu kesimlere danışmanlık ve eğitim hizmeti vermesini sağlar.

Mali piyasaların denetimi ve gözetimi kanunla kurulan bağımsız üst kurullar eliyle olur. Üst Kurulun Başkanı ve Yönetim Kurulu Üyeleri her seçim dönemini takiben üç ay içerisinde yürütme organınca yeniden atanırlar. Bu atama için Bütçe Komisyonu Üyeleri çoğunluğunun onayı gerekir. Görev süreleri genel seçimlerin yenilenmesine kadar olup bu süre içerisinde görevlerinden alınamazlar.

Madde Gerekçesi:

Mali piyasaların iki işlevi mevcuttur: Tasarrufları yatırıma dönüştürmek ve reel sektörü finanse etmek yani işletmelerin nakit ihtiyaçlarını karşılamak. Mali piyasalar, işletmeleri performanslarını dikkate alarak kredi-

40. George Akerloff, Behavioral Macro Economics and Macro Economic Behaviour, Nobel Prize Lecture,2001.

lendirir veya cezalandırır ve piyasa dışına iter. Dolayısıyla piyasanın demir disiplinini sağlayan mali piyasalar ve bu piyasalardaki kurumlardır.

Tasarrufların yatırıma dönüştürülmesi kalkınmanın finansmanı sağlar. Yeterli tasarruf arzının sağlanması kadar sermayenin en etkin biçimde yatırım projeleri arasında dağıtılması bu piyasalar aracılığı ile olur.

Ayrıca reel sektörün finansmanı için ticari kredilerin ve tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik tüketici kredilerinin sağlanması mali piyasaların ekonominin kilit taşları olduğunu ortaya koymaktadır. Piyasalara veya ekonomiye demir disiplini empoze eden mali piyasalar ve bu piyasalarda çalışan kurumların kendilerinin de disipline edilmesi ihtiyacı olduğu açıktır. Bu amaçla kurulan üst kurulun ve regülasyonların, bu piyasaları krizden ve iflaslardan koruması beklenir.

21. Üst Kurullar ve Regülasyonlar:

Madde Metni:

Rekabetçi bir piyasa ekonomisi koşullarını sağlamak kamu düzeninin özü ve devletin görevidir. Devlet, rekabetçi piyasa ekonomisinin işleyişinin aksaması olasılığı bulunan piyasalarda denetleme ve düzenleme yetkisini kanunla kurulan üst kurullar eliyle kullanır.

Üst kurulların denetleme ve düzenleme yetkisi rekabetçi piyasa ekonomisinin düzgün işletilmesi ile sınırlıdır⁴¹. Bu kurumların çıkaracakları regülasyonların rekabetçi piyasa ekonomisinin düzgün işletilmesi ve tüketici haklarını koruması ile sınırlı kalması gereklidir.

Başkan ve yönetim kurulu üyeleri, her genel seçim dönemini takiben üç ay içerisinde yürütme organınca yeniden atanırlar. Bu atama için Bütçe Komisyonu Üyeleri çoğunluğunun onayı gerekir. Görev süreleri genel seçimlerin yenilenmesine kadar olup bu süre içerisinde görevlerinden alınamazlar. Hastalık, ölüm veya istifa ile doğan boşluklar yedek üyeler ile yoksa atama ile doldurulur.

Özel doğal tekellerle yapılacak imtiyaz anlaşmalarının⁴² hazırlanmasında ve imzasında yetkili tüzel kişilik ilgili bakanlıktır. Üst kurullar özel doğal tekellere verilen bu imtiyazların tüketiciler aleyhine kullanılmasını sağlarlar.

41. George Stigler, The Theory of Economic Regulations, The Bell Journal of Economics and Management, Spring,1971, ss.3-21.

42. Haşim Akça, Regülasyon Ekonomisi, Adana, Nobel, 2007.

Asimetrik bilginin mevcut olduğu⁴³ mali piyasalarda tasarrufçuyu ve küçük yatırımcıyı korumak, eğitmek ve bilgilendirmek görevini üst kurullar üstlenir.

Üst kurulların düzenleme ve denetmeye ilişkin yetkileri konusunda bir seçim döneminde birden fazla yasa çıkartılamaz. Devlette devamlılık kadar piyasada istikrar esastır.

Madde Gerekçesi:

Devlet, rekabetin devamı, doğal tekellere verilen imtiyazların denetlenmesi, tarım sektöründe üreticilerin koordinasyonu veya asimetrik bilginin bulunduğu bazı piyasalarda küçük yatırımcının veya tüketicinin korunması amacıyla üst kurulları kurmaktadır. Bu kurulların ve çıkardıkları regülasyonların⁴⁴ anayasal bir güvenceye kavuşturulması piyasa ekonomisinin etkin işleyişi bakımından elzemdir.

İmtiyaz anlaşmalarını yapacak ve imzalayarak yürürlüğe koyacak tüzel kişilik ilgili bakanlık olmakla birlikte uygulamada denetleyecek makam üst kurullardır. Üst kurulların bu görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmeleri dengeli bir bağımsızlıkla mümkün olur.

Ayrıca bu üst kurulların yasalarının bir seçim döneminde birden fazla değiştirilmemesi devlette devamlılığının, kurulların bağımsızlığının ve piyasalarda istikrarın gereğidir.

22. Kamu İktisadi Teşekkülleri:

Madde Metni:

Kamu İktisadi Teşekkülleri, sermayesinin % 50 sinden fazlası doğrudan ve dolaylı olarak Hazineye ait olan ve yönetim kurulları Hazinece atanan, kişisel mal üreten iktisadi işletmelerdir. Mevcut Kamu İktisadi Teşekküllerinin özelleştirilmeleri esastır⁴⁵.

Ancak savaş, ekonomik kriz ve doğal afetler nedeniyle rekabetçi piyasa ekonomisinin işleyişini devam ettirebilmesi ve kamu düzenini korumak için geçici süre ile KİT'ler kurulabilir.

Ayrıca tarım ürünlerinin dağıtım kanallarının tıkanması ve ithalat yolu ile piyasaların etkin çalıştırılmasının mümkün olamaması halinde ve

43. George Akerlof, a.g.e.

44. Alfred Khan, Economics of Regulations, Cambridge, M.I.T., U.P., 1978.

45. Güneri Akalın, KİT'ler ve Özelleştirilmeleri, Ankara, Gazi, 2003,ss.3-5..

üretim kapasitesinin tamamen kaybedilmesi riskine karşı, üretici ve tüketiciyi korumak üzere, geçici süre ile KİT'ler oluşturulabilir.

Devlet, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin buldukları piyasalarda tekelleşmelerini önler.

Kamu İktisadi Teşekkülleri kanun veya kanun hükmünde kararname ile kurulurlar. Bu geçici zaruret hallerinin ortadan kalkması halinde bu işletmelerin özel sektöre devri özelleştirme yasasına göre yapılır.

Yerel yönetimler gerekli gördükleri alanlarda ancak sermaye payı % 49'u aşmamak kaydı ile özel teşebbüslerle ortaklık kurabilirler.

Kamu İktisadi İşletmelerinin TBMM'ce denetlenmesi İç Tüzük hükümlerince düzenlenir.

Madde Gerekçesi:

Özel mülkiyet piyasa ekonomisinin, demokrasinin ve özgürlüklerin teminatıdır. KİT'lerin varlığı ve kendi piyasalarında tekelleşmeleri veya planlama mekanizmasının icra organı olarak kullanılmaları açık toplum ve özgürlükleri tehdit eder⁴⁶. Zira KİT'ler siyasi ve iktisadi iktidarların yürütmenin elinde toplanması olanağını verir.

Devletin varlık nedeni kamusal mallar üretmek yani kamu hizmetleri sunarak piyasaya hizmet etmektir. Devletin KİT'ler kurarak piyasaya rakip olması sadece israf ve otoriterleşme doğurur. Bu nedenlerle KİT'lerin ancak geçici süreyle ve sadece piyasa aksaklıklarını gidermek için kurulmaları ve kurulmuş olanların da özelleştirilmeleri beklenir. Ticaret mutlaka sonunda ait olduğu yere yani piyasalara iade edilmelidir.

23. Devletleştirme ve Özelleştirme:

Madde Metni:

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin özelleştirilmeleri asıl olup kanunla düzenlenir. Özelleştirme sonrasında kendilerine işletme imtiyazı verilen doğal tekellerin bu imtiyazlarını kazanma, kullanma ve kaybetme usulleri kanunla düzenlenir.

Devletleştirme istisnai bir durum olup doğal afet, savaş ve ekonomik kriz halleri ile sınırlıdır. Devlet rekabetçi piyasa ekonomisini işler tu-

Özel mülkiyet piyasa ekonomisinin, demokrasinin ve özgürlüklerin teminatıdır.

46. Milton Friedman, "Market Mechanism and Central Planning", The Essence of Friedman, (Ed:KurtLuebe), Hoover Institute Press, 1987,ss.18-36.

tarak kamu düzenini korumak için kapanma riski olan ve gerekli özel teşebbüsleri geçici olarak kiralayabilir veya bu mümkün değilse devletleştirilebilir. Devletleştirmede piyasa rayici üzerinden sahiplerine ya kira veya piyasa bedeli ödenir.

Bu olağanüstü durumların ortadan kalkması halinde kiralanan işletmeler öncelikle sahiplerine iade edilir veya piyasa fiyatı mukabilinde eski sahiplerine satılır. Eğer sahipleri işletmelerinin mülkiyetini geri almak istemez ise üçüncü kişilere satılabilirler.

Madde Gerekçesi:

Özelleştirme anayasanın öngördüğü rekabetçi piyasa ekonomisinin⁴⁷ bir gereğidir. Devletleştirme ise istisnai bir durum olup acil piyasa başarısızlıkları veya krizlerle sınırlıdır. Ekonomik kriz, doğal afet veya savaş durumunda kapanma riski taşıyan özel teşebbüslerden piyasa ekonomisinin işler tutulması için gerekli görülenler geçici olarak devletleştirilebilir. Özellikle bu hüküm ekonomik kriz sırasında banka iflaslarını önleyerek mali sistemin çökmemesini sağlamak için gereklidir.

Bu istisna AR-GE niteliği taşıyan veya savunma sanayi ile ilgili teknolojilerin belli firmaların kapanması ile kaybedilmesi tehlikesinin varlığına kadar genişletilebilir. Devletleştirmelerin piyasa rayiç bedeli üzerinden yapılması ve tekrar özelleştirmeleri halinde önceliğin eski sahiplerinde olması özel mülkiyete saygının bir gereğidir.

24. Kamulaştırma:

Madde Metni:

Devlet, sadece kamusal mallar (kamu hizmeti) sağlama ihtiyacı ile özel mülkiyeti öncelikle uzun süreli kiralayabilir veya bu mümkün değilse kamulaştırabilir. Kiralama veya kamulaştırma kamusal malların sağlanması süresi ile sınırlı olup, kamulaştırma tutarı piyasa rayiç bedeli üzerinden hesaplanarak peşinen ödenir.

Büyük alt yapı projelerinde kamulaştırma bedellerinin ödenmesi kanunla özel bir rejime bağlanabilir, fakat ödeme süresi üç yılı aşamaz ve malike gecikme faizi ödenir. Devlet, seferberlik ve doğal afet durumlarında da kamulaştırma bedeli ödemesini dönem sonuna erteleyebilir veya taksitlendirebilir.

47. Ludvig von Mises, "Why Read Adam Smith Today", Economic Freedom and Interventionism, New York, ss. 133-135.

Özgür bir toplum için...

Devlet kamusal mal sağlama gereği ortadan kalktığına kiralamada kamulaştırma konusunu malike iade etmek; kamulaştırmada piyasa rayiç bedeli üzerinden özelleştirmek mecburiyetindedir. Rekabetçi piyasa ekonomisi için özel mülkiyet esastır. Aksi halde malikin dava ve geri alma hakkı doğar.

Devlet kamulaştırma uygulamadan özel mülkiyete karşı tasarrufta bulunamaz. Müsadere veya el atma yasaktır.

Madde Gereğesi:

Özel mülkiyet açık toplumun temelidir. Kamu mülkiyeti istisnai olup kamu hizmetleri ile sınırlı tutulmak durumundadır. Kamulaştırma özel mülkiyet alanını ve piyasanın hacmini daralttığından mutlaka sadece kamusal mal/kamu hizmeti sağlanmasına bağlı kılınmalıdır.⁴⁸ Bu kamusal mal arzı ihtiyacı ortadan kalktığına, kamu yararı da son bulmuş olduğundan özelleştirilmeleri gerekir. Doğal mülkiyet düzeni özel mülkiyettir. Bu nedenle kamulaştırma yerine özel mülkiyetin uzun süreli kiralanması yolu önerilmektedir.

Kamulaştırma muhalefet hakkını kısıtlamak için müsadere amaçlı olarak kullanılamaz. Müsadere kamu zararına yol açtığından yasaktır. Kamulaştırmalarda piyasa rayiç bedeli altında ödeme yapılması müsadere anlamına gelir. İlke olarak kamulaştırma ile malikin mülkiyeti ile bağı geçici olarak kesilmiş olduğundan özelleştirilmeleri halinde öncelik eski malik veya mirasçılarındadır.

Kamulaştırma özel mülkiyet alanını ve piyasanın hacmini daralttığından mutlaka sadece kamusal mal/kamu hizmeti sağlanmasına bağlı kılınmalıdır.

25. Sosyal Güvenlik:

Madde Metni:

Herkes sosyal güvenlikle yararlanma hakkına sahiptir. Sosyal güvenlik sistemi ilke olarak prim esaslı üzerine kurulur. Sağlık, emeklilik, mahluliyet ve işsizlik sigortaları prim esaslı ile finanse edilirler.

Yaşlılar, engelliler ve çocuklar devletin himayesinde olup⁴⁹ gerekli durumlarda bunların primleri devletçe karşılanır ve maaş bağlanır veya bakımları sağlanır.

İşsiz ve yoksul oldukları gereğesi ile primlerini ödeyemeyenlerin

48. James Buchanan, "Property Rights and Liberty", Post Socialist Political Economy: Selected Essays, Cheltham, Edward Elgar, 1997,ss.9-20.

49. Milton Friedman, Capitalism and Freedom, a.g.e.,ss.22-23.

primlerini devlet öder ancak borçlandırılırlar. Devlet primlerini ödeyemeyen işsizlere iş bulmada öncelik tanır.

Vazife ve savaş şehitleri, malulleri, dul ve yetimleri devletin sosyal güvenlik koruması altındadır.

Madde Gerekçesi:

Her onurlu eylem bir mübadeleye dayanır.⁵⁰ Sosyal güvenliğin vergiler yerine prim esaslı üzerine kurulmasının asıl gerekçesi de budur. Özellikle kalkınan bir ülkede sosyal güvenliğin vergiler ile finansmanı piyasa müşevviklerini kırarak⁵¹ işgücü arzını kısıtıldığı gibi vergi yükünü tasarruflar aleyhine artırarak büyümeyi, kalkınmayı ve istihdam artışını sınırlar ve işsizlik doğurur. Oysa sosyal güvenliğin hedeflerinden birisi de işsizlik ve yoksullukla mücadeledir.

Devletin himayesine muhtaç olanların primlerinin gerektiğinde devletçe ödenmesi ancak faal nüfus içindeki işsiz yoksulların borçlandırılmaları piyasa müşevviklerinin kırılmaması için gereklidir. Devletin faal nüfus içerisinde bu işsiz yoksullara iş bulmada öncelik tanınması gelir dağılımının düzeltilmesi kadar sosyal güvenliğin finansmanı için de gereklidir. İşsizlik sigortası tazminatlarının geçici olması ve özendirici olmaması işgücü arzının teşviki açısından yerinde olur.

26. Sosyal Refah Devleti Hizmetleri:

Madde Metni:

Sosyal refah devleti hizmetlerinin amacı tam istihdamın ve fırsat eşitliğinin sağlanmasıdır. Ancak bu hizmetlerin hacmi kalkınma ihtiyaçları ile sınırlıdır.

Fırsat eşitliğini sağlayacak olan sağlık ve eğitim hizmetlerinin herkesi kapsamaması, yurttaşların konut edinmelerini mümkün kılacak mali önlemlerin alınması ve toplu konut projelerini üstlenen kooperatif ve işverenlerin kredilerle desteklenmesidir.

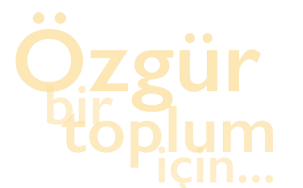
Devlet işsizliği azaltmak için tasarrufları, yatırımları ve girişimciliği teşvik ederek kalkınmanın rekabetçi piyasa ekonomisi içerisinde sürdürülmesine hizmet eder. Bu hizmetlerin görülmesinde devlet tekeli

50. David Kelley, "The Fourth Revolution", The Individualist, Spring, 2009.

51. Friedrich von Hayek, "Social Security", The Constitution of Liberty, a.g.e., ss.285-306.

Her onurlu eylem bir mübadeleye dayanır.

söz konusu olamaz ve bu kollar piyasaların rekabetine açık tutulurlar.

Madde Gerekçesi:

Bu öneri kaleme alınırken Anayasanın tümünde asıl olarak Paretocu bireyci sosyal refah fonksiyonuna sadık kalınmaya çalışılmışsa da⁵² sosyal düzenlemelerde Rawlsçı sosyal refah fonksiyonuna⁵³ başvurulmuştur. Kısacası sosyal refah, toplumdaki en yoksul yurttaşın (işsizlerin) refahına endekslenmiştir.

Sosyal refah hizmetlerinin amacı⁵⁴ tam istihdam ve fırsat eşitliği olmakla birlikte tam istihdam kalkınan bir ülke için sadece bir ideal olup, uygulamada istihdam artışı veya işsizliğin azaltılması ile yetinmek rasyonel tutumdur. Diğer taraftan fırsat eşitliğini mümkün kılacak sosyal refah hizmetlerinin tutarının kalkınma ihtiyaçları yani tasarrufların ve yatırımların hacmi ile sınırlı olduğu açıktır. Sosyal devleti yurttaşların dadısı olmaktan çıkartan bir anlayışla bu hizmetlerin kapsamı ve finansmanı düzenlenmelidir. Bu amaçla eğitim kredilendirilebilir ve sağlık hizmeti prim esaslı ile finanse edilebilir.

27. Sağlık Hizmetleri:

Madde Metni:

Sağlık hizmetlerinin herkesi kapsamı fırsat eşitliğinin gereğidir. Sağlık hizmetlerinin kapsamı ve finansmanına ait usuller sosyal güvenlik bağlamında ve asıl olarak prim esasına göre düzenlenir.

Korunmaya muhtaç olan çocuklar ile muhtaç yaşlılar ve engelliler sağlık hizmetlerinden bedelsiz yararlanırlar.

Halk sağlığını korumak devletin sorumluluğunda olup bir kamusal mal/kamu hizmeti niteliğindedir.

Sağlık alanında kamu, vakıf ve özel teşebbüs ve yabancılar ait sağlık kurumları, poliklinik, hastane ve rehabilitasyon veya bakım evleri kurulabilir ve yabancı sağlık personeli çalıştırabilir. Devlet kamu ve özel teşebbüs hastanelerinin rekabet edebilme koşullarını sağlar ve bu amaçla kupon sistemi veya benzerlerini uygulayabilir.

52. Harvey Rosen, a.e.g, ss.156-157.

53. Joseph Stiglitz, a.g.e, s107-108.

54. Friedrich von Hayek, "The Decline of Socialism and the Rise of the Welfare State", The Constitution of Liberty, a.g.e., ss.253-267.

Asimetrik enformasyonun olduğu sağlık alanında hasta ve yakınlarının danışacakları ve şikayetlerini değerlendirecek ve bu sağlık kurumlarının kalite kontrolünü yapacak dolayısıyla çalışma izinlerini düzenleyecek bir üst kurul kanunla kurulur.

Madde Gerekçesi:

Sağlık hizmetleri prim esaslı ile finanse edilir. Muhtaç yaşlı, çocuk veya engellilerin primleri vergilerle ödenir. Devlet faal nüfus içerisindeki yoksulların veya işsizlerin primlerini öder, ancak bunları borçlandırır. Primlerini ödeyemeyen yoksul işsizlere iş bulmada öncelik tanınır.

Yabancı sağlık kurumlarının sağlık tesisleri açması ve yabancı sağlık elemanlarını istihdam etmeleri mümkündür. Sağlık hizmetleri beşeri sermaye stokunun kalitesini ve hacmini belirleyen iki bileşenden birisi olarak önemli bir kamusal mal/kamu hizmeti niteliğindedir. Devlet asimetrik bilginin olduğu bu piyasada kalite kontrolü yapacak, hasta haklarını koruyacak ve danışmanlık yapacak bir üst kurulu kanunla oluşturur. Sağlık alanında özel ve kamu hastaneleri arasında rekabet ortamını ve hizmet kalitesini sağlamak devletin görevidir.

28. Eğitim:

Madde Metni:

Eğitim evrensel bilim ile milli değerlerin ve yetişen kuşaklara aktarılması sürecidir. Eğitim hizmetlerinin herkesi kapsaması hukuk devletinin esaslı olan kanun önünde eşitliğin sosyal politikaya yansımalarıdır.

Devlet zorunlu eğitim düzeyi, eğitime yeterli fon sağlama ve eğitimin teşviki gibi usullerle ulusun beşeri sermaye niteliğini yükseltmekten ve küresel alanda rekabet edebilir kılmaktan sorumludur.

Eğitim alanında kamu, vakıf ve özel teşebbüs eğitim kurumları ile yabancı eğitim kurumları okullar, üniversiteler, dershaneler, kreşler, etüt merkezleri kurulabilir ve yabancı öğretim üyesi istihdam edilebilir.

Devlet kamu ve özel teşebbüs eğitim kurumlarının rekabet edebilme koşullarını sağlar ve kupon sistemi veya benzerlerini uygulayabilir.

Asimetrik enformasyonun olduğu eğitim alanında öğrencilerin ve velilerinin danışacakları, şikayetlerini değerlendirip sonuca bağlayacak,

bu eğitim kurumlarının kalite kontrolünü yapacak dolayısıyla çalışma izinlerini düzenleyecek bir üst kurul kanunla kurulur. Üniversitelerin veya diğer eğitim kurumlarının kuruluş ve çalışma izinleri için bu üst kurulun onayı yeterlidir.

Madde Gerekçesi:

Eğitim ulusların aydınlanma ve beşeri sermaye stoku birikimi sürecidir.⁵⁵Demokrasinin işleyebilmesi seçmenlerin tercih paftalarının benzeşmesine bağlıdır. Bu benzeşmeyi yapacak olan eritme potası milli eğitim sürecidir. Dolayısıyla eğitimin amacı evrensel bilimin ışığı altında, milli değerler potasında farklılıkları eriterek demokrasiyi işler kılabilmektir. Beşeri sermaye stokunun kalitesi ve hacmi fiziki sermaye ile birlikte kalkınma sürecini belirleyen iki değişkenden birisi ve daha önemli olanıdır. Ayrıca eğitim hakkı fırsat eşitliğinin temel üç ögesinden birisi olup gelir dağılımını olumlu etkiler.

Özel teşebbüs, vakıf, kamu kurumları ile yabancı eğitim kuruluşları ilk, orta ve yükseköğretim düzeylerinde eğitim/öğretim tesisleri açabilirler ve yabancı eğitim elemanı istihdam edebilirler. Asimetrik enformasyonun olduğu bu piyasada kuruluş izni verecek bir üst kurul kanunla kurulur. Eğitim kurumlarının piyasaya giriş ve çıkış ile faaliyeti sürdürmeleri için bu kurumun izni yeterlidir.

29. Çevre ve Ortak Mülkiyet Alanları:

Madde Metni:

İç denizler, kıta sahanlıkları, kıyılar, göller, akarsular, dağlar, ormanlar ve meralar ile ülkemizin atmosferi, ortak mülkiyet alanları olup bu ortak alanlar kamu mülkiyetindedir. Bu ortak mülkiyet alanlarının çevre düzenlenmesi ve korunması devletin sorumluluğundadır. Bu sorumluluğu merkezi devlet ve yerel yönetimler birlikte yerine getirirler.

Devlet veya yerel yönetimler bu ortak mülkiyet alanlarını talep olması halinde talep edenler arasında rekabeti sağlayacak usuller ile isteyenlere belli bir süre ile kiralayabilir veya üzerinde mülkiyetin tesisinin mümkün olanları özelleştirebilir.

Vakıflar veya özel teşebbüs özel mülkiyet konusu ormanlar yetiştirebilir veya ticari amaçla bunları kullanabilir.

55. Garry S. Becker, Human Capital Theory, Newyork, Columbia U.P. s. 1975.

Çevrenin korunması yöntemleri ile ortak mülkiyet konusu kaynaklardan gerçek veya tüzel kişilerin yararlanabilme koşulları ve bunların denetlenmesi kanunla düzenlenir.

Madde Gerekçesi:

Milli gelirin artması ve büyümenin hızlanması mübadeleye konu olacak malların yani özel mülkiyetin veya piyasanın hacmine bağlıdır.⁵⁶ Dolayısıyla ortak mülkiyet konusu alanlardan kiralanabilenler veya üzerinde özel mülkiyet tesis edilebilenlerin özel teşebbüse devri yani özelleştirmeleri piyasanın hacminin artırılması için gereklidir.

Kıyılar veya milli parklar gibi halkın istifadesine açılan ve kamu hizmeti sağlayan bu alanların kamu mülkiyetinde kalması esastır. Negatif dışsallıkların yani çevrenin tahribinin özel mülkiyetin yokluğundan kaynaklandığı dikkate alındığında bu ortak alanlar üzerinde özel mülkiyetin tesisi veya kiralamaları çevre koruma çözümlerinden en önemlileridir⁵⁷.

Ortak mülkiyet alanlarında çevrenin korunması için vergi, özel mülkiyetin tesisi, arıtma tesislerinin kurulması gibi koruma önlemlerinin alınması ve uygulanması devletin veya ilgili yerel yönetimin görevidir.

Milli gelirin artması ve büyümenin hızlanması mübadeleye konu olacak malların yani özel mülkiyetin veya piyasanın hacmine bağlıdır.

56. Herman de Soto, a.g.e.

57. R.H. Coase, a.g.e.

KAYNAKÇA

Alvin Hansen, "Full Employment After War", USA, National Resources Planning Board, 1942.

Alfred Khan, "Economics of Regulations", Cambridge, M.I.T., U.P., 1978.

Aurelio Roncaglio, "Ricardo on Taxes", The Wealth of Ideas: A History Economic

Thought, Cambridge, Cambridge U.P., 2006.

Dani Rodrik, "Democracy and Economic Performance", Paper Prepared for Conference on Democratisation and Economic Reform in South Africa, 1998.

Daron Acemoglu-James Robinson, "Paths of Economic and Political Development,

Oxford Hand Book of Political Economy,(Ed:B.Weingast-Dwittman)", Oxford,

Oxford U.P.,2006.

David Kelley, "The Fourth Revolution", The Individualist, Spring, 2009.

Francis Fukuyama, "The End of The History and the Last Man", New-york, Perennial, 2002.

Frederic Bastiat, "The Law", New York, The Foundation for Economic Education, 1990.

Friederich Hayek, "Labour Unions and Employment", The Constitution of Liberty, Chicago, Chicago University Press, 1960.

Friedrich Hayek,"Unions, Inflation and Profits", The Public Stake in Union Power, (Ed.:P.Pradley), Newyork, 1959.

Garry S. Becker, Human "Capital Theory", Newyork, Columbia U.P. s. 1975.

German Basic Law, Finance: X,md.104-114.

Güneri Akalın, "Anayasa Taslağı'nın İktisadi Hükümlerinin Değerlendirilmesi",

TİSK Akademi, Cilt 3,sayı 5,2008.

German Basic Law (Alman Anayasası), Federal Bank-The European Central Bank md.88.

George Akerloff, "Behavioral Macro Economics and Macro Economic Behaviour",

Nobel Prize Lecture,2001.

George Akerlof, "The Market for Lemons: Quality Uncertainty and Market Mechanism", Journal of Quarterly Economics, vol.84, No.3, 1970.

George Stigler, "The Theory of Economic Regulations, BellJournal of Economics and Management", Spring,1971.

Güneri Akalın, "KİT'ler ve Özelleştirilmeleri", Ankara, Gazi, 2003.

Güneri Akalın, "Cumhuriyet Dönemi Ekonomi-Politik Tarihi'nin Liberal Yorumu, Ankara", Orion, 2010.

Haşim Akça, "Regülasyon Ekonomisi", Adana, Nobel, 2007.

Harvey Rosen, "Pubic Finance", Illinois, Irwin, 1988.

Herman de Soto, "Securing Property Righths", Economic Reform Today, (1), 1996.

James Gwartney - Richard Stroup, "Temel Ekonomi", Ankara, Liberte, 1996.

James Buchanan, "Post Socialist Economy: Selected Essays", Celtham, Edward Elgar, 1997.

James Buchanan, "The Constitution of Economic Policy", Nobel Prize Lecture, 1986.

James Buchanan, "Individual Choice in Voting and the Market", Journal of Political Economy, vol.62, No.4.August 1954.

James Buchanan, "Property Rights and Liberty", Post Socialist Political Economy: Selected Essays, Cheltham, Edward Elgar, 1997,ss.9-20.

James Buchanan-Gordon Tullock, "Calculus of Consent", Michigan, The UNiversity of Michigan, 1962.

Jano Skornai, "The Socialist Transition and State: Reflections in the Li-gth of Hungarian Fiscal Measures", American Economic Review: Pa-pers and Procedinds, May-1992.

Joseph Stiglitz, "Economics of Public Sector", London, W.W. Norton, 1988.

Ludvig von Mises, "Unemployment and the Height of Wages", Econo-mic Freedom and Interventionism, Indianapolis, Liberty Fund, 2007.

Ludvig von Mises, "Human Action", New York, Contemporary Books, 1966.

Ludvig von Mises, " Why Read Adam Smith Today", Economic Freedom and Interventionism, New York.

Milton Friedman, "Why not A Volunteer Army", Conference on Draft, Chicago University, 1966.

Milton Friedman, "Market Mechanism and Central Planning", The Essence of Friedman, (Ed:KurtLuebe), Hoover Institute Press, 1987.

Milton Friedman, "Capitalism and Freedom", Chicago, Chicago U.P., 1962.

Peggy - Richard Musgraves, "Public Finance in Theory and Practice", Newyork, Mac GrawHill, 1982.

Ronald H. Coase, "The Problem of Social Cost", Journal of Law and Economics", 1960, Vol.3 No.1.

The Constitution of Croatia Economic, Social and Cultural Rights, md.49.

Wilhem Ropke, "Humane Economy: The Social Framework of the Free Market Economy", London, Gateway Press, 1960.

Liberal Perspektif Analiz

Sayı: 2, Ağustos 2016

YENİ ANAYASA ÖNERİSİ İÇİN EKONOMİK VE SOSYAL HÜKÜMLER

Prof. Dr. Güneri Akalın

📍 Turgut Reis Caddesi, No: 15/4 Mebusevleri Çankaya - Ankara

☎ 0312 213 24 00

✉ info@ozgurlikarastirmalari.com

f ozgurlikarastirmalari

🐦 ozgurlikar